

RTU studiju kurss "Mūsdienu literārā latviešu valoda: morfēmika, vārddarināšana"

0L000 Liepājas akadēmija

Vispārējā informācija

Kods	LA0640
Nosaukums	Mūsdienu literārā latviešu valoda: morfēmika, vārddarināšana
Studiju kursa statuss programmā	Obligātais/Ierobežotās izvēles
Atbildīgais mācībspēks	Anita Helviga - Doktors, Asociētais profesors
Mācībspēks	Antra Kļavinska - Doktors, Docents
Apjoms daļās un kredītpunktos	1 daļa, 3.0 kredītpunkti
Studiju kursa īstenošanas valodas	LV
Anotācija	Morfēmas pamatjēdzieni, vārda sastāvdaļas, morfēmas. Vārddarināšanas pamatjēdzieni, paņēmieni un līdzekļi. Derivatīvie paņēmieni: sintaktiskais, morfoloģiski sintaktiskais, semantiskais. Lietvārdu, īpašības vārdu, darbības vārdu u. c. vārdšķiru darināšana. Vārddarināšanas rindas, ķēdes un līdzdas.
Mērķis un uzdevumi, izteikti kompetencēs un prasmēs	Studiju kursa mērķis: Veidot latviešu valodas skolotājam nepieciešamo teorētisko bāzi un praktisko pieredzi, attīstot lingvistisko kompetenci par latviešu valodas morfēmisko un derivatīvo sistēmu un tās lomu latviešu valodas apgūvē. Studiju kursa uzdevumi: * Paplašināt studentu teorētiskās zināšanas par mūsdienu latviešu valodas morfēmisko un derivatīvo sistēmu. * Attīstīt prasmi sasaistīt zināmo un jauno un paust argumentētu attieksmi, risinot ar latviešu valodas morfēmiskās un vārddarināšanas sistēmas apguvi saistītās problēmas atbilstoši skolēnu izglītošanas vajadzībām. * Pilnveidot lingvistisko kompetenci darbā ar tekstu derivatīvi funkcionālā aspektā un mācību līdzekļu veidošanā.
Patstāvīgais darbs, tā organizācija un uzdevumi	Morfēmas pamatjēdzienų izpratnes nostiprināšana. Teorētiskās literatūras studijas par morfēmas un vārddarināšanas jautājumiem. Šo jautājumu izklāsts skolas mācību līdzekļos. Vārddarināšanas paņēmieni un līdzekļu izvēle. Vārddarināšanas jautājumu izpēte teorētiskajā literatūrā. Dažādu vārddarināšanas paņēmieni un līdzekļu izmantojums dažādos tekstos. Derivatīvo ligzdu veidošana un analīze. Derivatīvo rindu un ligzdu veidošana, izmantojot zināšanas un prasmes par dažādu vārdšķiru derivāciju. Jaunvārdu un okazionalismu morfoloģiski stilistikā analīze. Mūsdienu daiļliteratūras tekstu ekscerpēšana, materiāla atlase, grupēšana, klasificēšana, vispārinājumu un secinājumu izdarīšana.

Literatūra	Obligātā/Obligatory: 1. Kalme, V., Smiltnece, G. (2001). Latviešu literārās valodas vārddarināšana un morfoloģija. Liepāja: LiePA. 2. Kalme, V. (2001). Nelokāmās vārdšķiras latviešu literārajā valodā. Liepāja: LiePA. 3. Kalnača, A. (2004). Morfēmika un morfonoloģija. Rīga: LU apgāds. Papildu/Additional: 1. Pokrotniece, K. (atb. red.) (2002, 2007) Latviešu literārās valodas morfoloģiskās sistēmas attīstība. I, II. Rīga: LU LVI. 2. Soida, E. (2009). Vārddarināšana. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 3. Vulāne, A. (2015). Morfēmika. Vārddarināšana. Latviešu valodas gramatika. Rīga: LU LVI, 138.–146. lpp., 190.–299. lpp. 4. Markus, D. (2018). Prognozējamā neprognozējamība. Bērnu valoda Latvijā. Rīga: Zinātne, 23.–48. lpp. 5. Vulāne, A. (2017). Morfēmika. Latviešu valodas rokasgrāmata. Pieejams: http://valodasrokasgramata.lv/materials/1/32DA6305-2C9B-0881-966D-A74BC7AA7BEF 6. Vulāne, A. (2017). Vārddarināšana. Latviešu valodas rokasgrāmata. Pieejams: http://valodasrokasgramata.lv/materials/1/8C19CA91-5AFE-0D99-9CE3-80D0E8E6A396 7. Skujiņa, V. (2006). Salikteni G. Manceļa "Lettus" un krājumā "Phraseologia Lettica". Rīga: LU Latviešu valodas institūts. 8. Markus, D. (2003). Bērnu valoda: no pirmā klieziena līdz pasakai. Rīga: Apgāds "Rasa ABC". 9. Skujiņa, V. (2002). Latviešu terminoloģijas izstrādes principi. Rīga: LVI. 10. Nitiņa, D. (1997). Prievārdu sistēma latviešu rakstu valodā. Rīga: Zinātne. 11. Veisbergs, A. (1997). English and Latvian Word-Formation. Contrastive Analysis. Rīga: University of Latvia. 12. Freimane, I. (1993). Valodas kultūra teorētiskā skatījumā. Rīga: Zvaigzne ABC. 13. Soida, E. (1991). Adverbs un adverbēšanās mūsdienu latviešu valodā. Rīga: LU. 14. Soida, E. (1974). Ģenitīveņi. Latviešu valodas kultūras jautājumi, 10. laid. Rīga: Liesma, 114.–128. lpp. 15. Kušķis, J. (1976). Ģenitīveņu tipi. Valodas sistēma. Rīga: Latvijas Universitāte, 121.–147. lpp. 16. Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca (2007). Rīga: LU LVI. 17. Skujiņa, V. (1999). Latīņu un grieķu cilnes vārdaļu vārdnīca. Rīga: Kamene. Citi informācijas avoti/Other sources of information: 1. Elektroniskā vārdnīca e-pupa: epupa.valoda.lv 2. Elektroniski skatāmās vārdnīcas: tezaurs.lv 3. Latvijas Nacionālais terminoloģijas portāls: termini.gov.lv 4. Latviešu valodas aģentūra: valoda.lv 5. Valsts valodas komisija: www.vvk.lv 6. Vietne www.letonika.lv 7. Vārds un tā pētīšanas aspekti : LiePU rakstu krājums. 8. Valodu apguve: problēmas un perspektīva : LiePU rakstu krājums. 9. Linguistica Lettica : LU Latviešu valodas institūta žurnāls. 10. Valodas prakse: vērojumi un ieteikumi : Latviešu valodas aģentūras rakstu krājums. 11. aloda dažādu kultūru kontekstā : Daugavpils Universitātes rakstu krājums. 12. Valoda: nozīme un forma : Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes rakstu krājums.
Nepieciešamās priekšzināšanas	Mūsdienu latviešu literārā valoda: propedeitika, fonētika I Mūsdienu latviešu literārā valoda: propedeitika, fonētika II

Studiju kursa saturs

Saturs	Pilna un nepilna laika klātienēs studijas		Nepilna laika neklātienēs studijas	
	Kontakt stundas	Patstāv. darbs	Kontakt stundas	Patstāv. darbs
Vārds morfētikas līmenī. Morfētikas pamatjēdzieni. Valodas morfētikas un vārddarināšanas līmenis. Vārds morfētikas līmenī. Morfētikas pamatjēdzieni. Morfēmu sistēma, nozīme un funkcijas. Vārda morfētikā struktūra sinhroniskā un diahroniskā aspektā. Morfētikas jautājumi skolas mācību līdzekļos.	4	6	2	8
Vārds vārddarināšanas līmenī. Vārddarināšana valodniecības nozaru kontekstā. Etnosa valodas pasaulina un tās atspoguļojums vārddarināšanas sistēmā. Vārddarināšanas pamatjēdzieni. Bezafiksu un afiksālā vārddarināšana. Morfoloģiskais vārddarināšanas paņēmiens (sufiksācija, prefiksācija, fleksācija, divafiksu atvasināšana). Morfonoloģiskie procesi vārddarināšanā. Okazionālismu loma runā. Sintaktiskais paņēmiens, abreviācija, sintaktiski morfoloģiskais paņēmiens. Morfoloģiski sintaktiskais paņēmiens (substantivācija, adjektivācija, pronominalizācija, numeralizācija, adverbizācija, interjektivācija). Semantiskais vārddarināšanas paņēmiens: apelatīvācija, onimizācija u. c. Nozīmīgākie pētījumi vārddarināšanā. Vārddarināšanas sistēmas izpratnes veidošana vispārējās un vidējās izglītības posmā.	8	12	2	14

Lietvārdu darināšana. Vārddarināšanas paņēmieni un līdzekļi. Lietvārdu derivatīvās sistēmas vispārīgs apskats. Lietvārdu afiksācija un latviešu valodas pasaulaina. Salikteņi un salikteņatvasinājumi. Abreviācija. Konversija. Analītiskās leksēmas. Afiksālo atvasinājumu semantika. Terminu darināšana. Lietvārdu derivatīvās sistēmas izpēte. Etnosa pasaulainas atspoguļojums sekundāro lietvārdu sistēmā. Bērnu valodas jaunrade.	4	8	2	12
Īpašības vārdu darināšana. Īpašības vārdu darināšana ar morfoloģisko, sintaktisko, sintaktiski morfoloģisko paņēmieni. Adjektivācija un vārdšķiru robežu problēma. Īpašības vārdu derivatīvās semantikas veidošanās specifika.	4	6	2	10
Vietniekvārdu un skaitļa vārdu cilme un darināšana. Sekundārie vietniekvārdi un skaitļa vārdi diahroniskā un sinhroniskā aspektā.	4	6	2	8
Darbības vārdu darināšana. Darbības vārdu prefiksācija, sufiksācija, fleksācija. Divafiksu atvasinājumi. Salikteņu savdabīgums. Darbības vārdu derivatīvās sistēmas izpēte. Sekundāro darbības vārdu derivatīvā semantika.	4	6	2	6
Apstākļa vārdu, palīgvārdu un izsaukmes vārdu cilme un darināšana. Apstākļa vārdu, palīgvārdu un izsaukmes vārdu cilmes un darināšanas jautājumu risinājums teorētiskajā literatūrā. Adverbizācija un vārdšķiras robežu problēmas.	2	4	2	6
Morfēmiskās un derivatīvās analīzes specifika. Pētījumi Praktiskie vingrinājumi	2	4	2	4
Kopā:	32	52	16	68

Sasniedzamie studiju rezultāti un to vērtēšana

Sasniedzamie studiju rezultāti	Rezultātu vērtēšanas metodes
ZINĀŠANAS * Pārzina latviešu valodas morfēmiskās un vārddarināšanas sistēmas nozīmīgākos pētījumus un teorētiskās informācijas ieguves resursus. * Izprot vārda morfēmisko struktūru, vārddarināšanas paņēmieni un līdzekļu lomu valodas vārdu krājuma paplašināšanā, vārddarināšanas jautājumu apguvi skolā, vārddarināšanas sistēmas lomu etnosa pasaules veidošanā un izziņāšanā.	Studiju kursa apguve tā noslēgumā tiek vērtēta 10 ballu skalā saskaņā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumiem Nr.141, Nr.512, Nr.240 , vadoties pēc šādiem kritērijiem: iegūto zināšanu apjoms un kvalitāte, iegūtās prasmes un kompetence atbilstoši plānotajiem studiju rezultātiem. * Lekciju apmeklējums, līdzdalība praktiskajās nodarbībās (vismaz 80 %). * Sekmīgi nokārtoti pārbaudes darbi (vismaz 4 balles). * Sekmīgi nokārtots eksāmens (vismaz 4 balles).
PRASMES * Spēj analizēt un izvērtēt savu zināšanu un prasmju kvalitāti un mērķtiecīgi pilnveido tās, izmantojot jaunāko lingvistisko teorētisko un uzziņu literatūru, veido konspektus. * Prot organizēt patstāvīgo darbu, iegūstot studijām un profesionālajai darbībai nepieciešamo informāciju no dažādiem lingvistiskajiem avotiem, analītiski izvērtēt to un izmantot studiju un profesionālajām vajadzībām. * Prot saskatīt vārddarināšanas kopsakarības, analizēt, sistematizēt un salīdzināt valodas materiālu, noteikt morfēmu lomu vārdu un vārddarbojumu struktūrā, latviešu pasaulainas atspoguļojumu latviešu valodas derivatīvajā sistēmā, salīdzināt to ar citu tautu valodas pasaulainu, argumentēt savu viedokli, diskutējot par apgūstamo jautājumu problemātiku.	Studiju kursa apguve tā noslēgumā tiek vērtēta 10 ballu skalā saskaņā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumiem Nr.141, Nr.512, Nr.240 , vadoties pēc šādiem kritērijiem: iegūto zināšanu apjoms un kvalitāte, iegūtās prasmes un kompetence atbilstoši plānotajiem studiju rezultātiem. * Lekciju apmeklējums, līdzdalība praktiskajās nodarbībās (vismaz 80 %). * Sekmīgi nokārtoti pārbaudes darbi (vismaz 4 balles). * Sekmīgi nokārtots eksāmens (vismaz 4 balles).
KOMPETENCE * Spēj pilnveidot lingvistisko kompetenci, analizējot tekstu, vērtējot vārddarināšanas līdzekļu stilistisko un kulturoloģisko marķējumu. * Spēj izmantot šo pieredzi savu tekstu veidošanā un mācību uzdevumu izstrādē. * Spēj izmantot gūtās zināšanas un prasmes savā profesionālajā darbībā skolā un mācību līdzekļu izveidē.	Studiju kursa apguve tā noslēgumā tiek vērtēta 10 ballu skalā saskaņā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumiem Nr.141, Nr.512, Nr.240 , vadoties pēc šādiem kritērijiem: iegūto zināšanu apjoms un kvalitāte, iegūtās prasmes un kompetence atbilstoši plānotajiem studiju rezultātiem. * Lekciju apmeklējums, līdzdalība praktiskajās nodarbībās (vismaz 80 %). * Sekmīgi nokārtoti pārbaudes darbi (vismaz 4 balles). * Sekmīgi nokārtots eksāmens (vismaz 4 balles).

Studiju rezultātu vērtēšanas kritēriji

Kritērijs	% no kopējā vērtējuma
Līdzdalība lekcijās un praktiskajās nodarbībās	20
1. pārbaudes darbs	20
2. pārbaudes darbs	20
Eksāmens	40

Kopā:	100
-------	-----

Studiju kursa plānojums

Daļa	KP	Stundas			Pārbaudījumi		
		Lekcijas	Prakt d.	Laborat	Ieskaite	Eksām.	Darbs
1.	3.0	16.0	16.0	0.0		*	